

Concessiewet: no guts, go glory

Nico van Eijk¹

Het Kabinet heeft vlak voor de zomer aan het parlement de wijziging van de Mediawet toegezonden 'in verband met de invoering van een vernieuwd concessiestelsel voor de landelijke omroep' ('Concessiewet').ⁱ Daar was moed voor nodig want de Raad van State had scherpe kritiek op de voorstellen.ⁱⁱ In dit artikel wordt het voorstel op onderdelen besproken. Geconcludeerd wordt dat er – opnieuw – geen heldere keus is gemaakt tussen het belang van een goede centrale publieke omroepvoorziening en de belangen van de zittende omroeporganisaties. Nog meer 'afgedwongen' samenwerking moet de oplossing brengen. Tegelijkertijd wordt het bestel weer voor tien jaar dichtgespijkerd. Nieuwe, echte hervormingen van de publieke omroep worden daarmee wederom vooruit geschoven. Bestaande dissonanties blijven bestaan of worden uitgebreid.

De historie van de publieke omroepⁱⁱⁱ

De omroep was, is, en zal altijd wel een van de meest omstreden onderwerpen van regulering blijven. Al vanaf het eerste begin werd er gesteggeld over de inrichting van de publieke omroep en de verhouding tot andere vormen van omroep. Door de decennia heen is een bijzonder accent gelegd op de vraag of één 'nationale' publieke omroep (het 'BBC-model' of een variant daarop) te verkiezen is boven een bestel dat is gebaseerd op het bestaan van individuele omroepverenigingen. Tussen deze Scylla en Charybdis vaart - voornamelijk koersloos – het gedoemde schip 'de samenwerking'.

In de jaren dertig ontstond een bestel waarin verzuilde omroeporganisaties de boventoon voerden. Vanaf het begin was er kritiek op het ontbreken van samenwerking en een goed

¹ Dr. N.A.N.M. van Eijk is verbonden aan het Instituut voor Informatierecht (IViR).

algemeen programma. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in Londen snode plannen gesmeed om één centraal geleide publieke omroep te introduceren. In eerste instantie leek de beoogde opzet te lukken (de omroepen werden – bezig met de voorbereiding van de eerste naoorlogse uitzendingen – op 8 mei 1945 nog door het militaire gezag uit de omroepgebouwen gezet), maar alras bleek de samenleving niet substantieel te zijn veranderd, waarmee ook de omroeporganisaties weer hun oude plek konden innemen: wederopbouw in plaats van vernieuwing.

Met de Omroepwet^v van 1967 werd een ‘open’ omroepbestel ingevoerd (en tegelijkertijd de commerciële omroep buiten de deur gehouden), maar er zijn sindsdien slechts enkele nieuwe organisaties toegetreden (TROS, EO en Veronica. BNN is momenteel de enige aspirant-omroep). Volgens het economisch principe ‘last in, first out’ is inmiddels Veronica alweer uitgestapt.

Twintig jaar later werd de Omroepwet opgevolgd door de huidige Mediawet.^v Weliswaar voegde de oorspronkelijke Mediawet niet veel toe (abonneetelevisie werd geregeld, de regeling voor het bedrijfsfonds voor de pers werd in de wet opgenomen), sindsdien is de wet vele malen gewijzigd en bijvoorbeeld de commerciële omroep geïntroduceerd. Als ik goed tel, is de Concessiewet de 21e wijziging van de wet, de 20e is nog niet door de Eerste Kamer en de 22e is alweer op komst.^{vi} Al met al een fraai voorbeeld van de instrumentele functie van het recht. Veel van de wijzigingen hebben betrekking op de positie en structuur van de publieke omroep. Regels inzake de ‘samenwerking’ tussen de omroepverenigingen werden telkens aangescherpt terwijl tegelijkertijd de positie van de NOS werd versterkt. Tevens kregen de omroepen te maken met meer en meer programmavoorschriften. De onderliggende teneur is duidelijk: eigenlijk vertrouwt de politiek de omroepen niet, wordt veel belang gehecht aan een meer centraal aangestuurde publieke omroep, maar bestaat er tevens weinig animo om de positie van de omroeporganisaties ten principale ter discussie te stellen.

De publieke omroep nu

Op grond van de huidige versie van de Mediawet is voor vijf jaar een concessie verleend aan de omroepverenigingen. Daarnaast voeren de NOS en de NPS de ‘bij uitstek’ (taken bij uitstek geschikt door gezamenlijke verzorging zoals het journaal en de sport) en ‘aanvullende’ (datgene wat de blijft liggen zoals minderhedenprogrammering en cultuur/kunst) taken uit. Voorheen was er voor wat betreft de duur van de toekenning van zendtijd aan omroepverenigingen geen beperking in tijd, maar was de toewijzing van zendtijd uitsluitend gekoppeld aan de hoeveelheid leden. Met een wijziging in 1994 werd de toekenning aan een concessie van vijf jaar.^{vii} Hiermee werd mede beoogd om vijf jaar later een meer fundamenteel besluit te kunnen nemen over de inrichting van de publieke omroep.

Met name de wijziging van de wet van 13 november 1997 ('houdende wijzigingen van bepalingen van de Mediawet in verband met een herziening van de organisatiestructuur van de landelijke omroep')^{viii} was een poging om samenwerking tussen de omroepen meer gestalte te geven en daarbij - door een versterking van haar positie – grotere rol toe te kennen aan een nieuw in te stellen orgaan, de raad van bestuur van de NOS. Zoals bekend heeft de Nederlandse Omroep Stichting (NOS) niet alleen een programmataak, maar is zij tevens het samenwerkings- en coördinatieorgaan van de landelijke publieke omroep. De raad van bestuur kwam in plaats van het oude NOS-bestuur dat met uitzondering van de voorzitter en vier leden, bestond uit de vertegenwoordigers van de omroepverenigingen. Daarmee lag de controle op de publieke omroep – en dus ook op de samenwerking – bij de omroepverenigingen die uit de aard van positie een minstens even groot belang hebben bij het benadrukken van de eigen onafhankelijkheid en identiteit. Het dagelijks bestuur van de NOS kon in de oude vorm dan ook niets anders dan zich telkens neerleggen bij de wens van de omroepverenigingen. De door de politiek gewenste samenwerking kwam dan ook niet of nauwelijks van de grond.

In de nieuwe constellatie werden de leden van de raad van bestuur (drie in getal) voortaan benoemd door de minister. De raad van bestuur kreeg de belangrijkste uitvoerende taken toegewezen (tot en met het opleggen van beperkte sancties bij onvoldoende bereidheid tot medewerking van de omroepverenigingen). Op deze manier werd gepoogd om de verlamdende werking van een rechtstreekse controle van de omroepverenigingen op de organisatie van de publieke omroep te beperken. Echter tegelijkertijd werd voorzien in een raad van toezicht. In de raad van toezicht, die als een soort van raad van commissarissen functioneert en de belangrijkste besluiten/plannen van de raad van bestuur moet goedkeuren, hebben de omroepverenigingen een meerderheid. In feite werd zo het probleem slechts verplaatst.

Naast deze organisatorische wijzigingen kent de huidige Mediawet tevens een verplichting voor omroepen om een beleidsplan te overleggen met daarin een nadere invulling van de bereidheid tot samenwerking (per net). Zonder een goedgekeurd beleidsplan kan geen concessie worden gekregen. Zoals te verwachten werd er door de omroepverenigingen aan de wettelijke eisen voldaan en de omroepen keurig over de televisienetten en vijf radionetten verdeeld. Netbesturen (gecontroleerd door de op het net actieve omroepverenigingen) en netcoördinatoren (benoemd door het bestuur) zorgen voor de concrete invulling van de gemaakte afspraken. In sommige gevallen worden de resultaten positief ervaren (de AKN samenwerking op Nederland 1) in andere gevallen valt de samenwerking in de categorie 'agreements to disagree'. Op programmatische gebied hecht de wetgever grote waarde aan het 'coördinatie-reglement' (vast te stellen door de raad van toezicht en uit te voeren door de raad van bestuur). Daarin zijn afspraken opgenomen over zenderprofielen, het voorkomen van overlappende programmering, verwijzingen naar elkaars programma's, etc.

Dat er in de huidige constructie een spanningsveld is tussen samenwerking en het behoud van de eigen identiteit, kan aardig worden geïllustreerd aan de hand van de informatieve programma's. Alle drie de televisienetten hebben nu een gezamenlijke actualiteitenrubriek (Nederland 1: Netwerk; Nederland 2: 2 Vandaag en Nederland 3: Nova). Vaak is onduidelijk welke (omroep)identiteit verbonden is aan de onderwerpen die in een uitzending aan de orde komen. De kijker zou gediend zijn bij een zo groot mogelijke transparantie. Het probleem is nog wel het meest nadrukkelijk aanwezig bij NOVA, waarin – geheel integreerd – de NOS en de VARA samenwerken. De NOS is bovendien verantwoordelijk voor 'onafhankelijke' programma's als het NOS-journaal.

De publieke omroep straks^{ix}

De eerdere herzieningen hebben naar de mening van regering (en parlement naar mag worden aangenomen) onvoldoende resultaat gehad en geresulteerd in de Concessiewet die op vrijwel alle hiervoor besproken punten voorstelt om de publieke omroep – die voor de eerste maal een wettelijke taakomschrijving krijgt (artikel 13c) - aan te passen. Diverse voorbereidende acties werden ondernomen die tot het hier besproken voorstel hebben geleid.^x

De afzonderlijke concessies komen te vervallen en worden vervangen door één aan de NOS te verlenen concessie (artikel 30a). Een goed te keuren beleidsplan is de belangrijkste eis voor het verkrijgen van de concessie (artikel 30b). Dat lijkt dus op een BBC-achtige structuur, zou een buitenstaander in alle onschuld kunnen roepen. Eindelijk komt er één centraal geleide instelling voor de publieke omroep! Echter, een dergelijke verstrekkende maar ook zeer voor de hand liggende wijziging heeft men niet willen voorstellen. Neen, enige pagina's met enerzijds/anderzijds-overwegingen zijn nodig om de positie van de omroepverenigingen grotendeels ongewijzigd te laten: Aan de ene kant is er geen sprake meer van verzuiling, aan de andere kant hebben de omroepverenigingen nog steeds een groot draagvlak.^{xi}

De omroepverenigingen krijgen weliswaar geen concessie meer, maar een 'erkenning' (artikel 31). Op grond van de erkenning zijn de omroepverenigingen gerechtigd om programma's te verzorgen. In feite verandert er dus niets. Een fraai jeu de mots, maar de rol van de omroepverenigingen blijft in ieder geval op het punt van programmaverzorging intact. Zelfs het aantal zenduren blijft hetzelfde, namelijk 650 uur televisie en 3000 uur radio per jaar (artikel 39).

De duur van de NOS-concessie – onder het oude stelsel golden concessies voor vijf jaar – wordt verdubbeld naar tien jaar (artikel 30a, lid 2), terwijl de omroepverenigingen een erkenning krijgen voor telkens vijf jaar (artikel 31). Het lijkt uitgesloten dat een van de bestaande verenigingen niet

opnieuw voor vijf jaar mag meedoen (of later niet voor verlening in aanmerking zou komen) aan de tweede helft van de concessieperiode van tien jaar. Door de directe/indirecte koppeling aan de NOS-concessie ontstaat er eigenlijk een situatie dat de omroepverenigingen – tenzij er echt rare dingen gebeuren – er van uit moeten gaan dat ze nog tien jaar van de Hilversumse lentegeuren en herfstkleuren mogen genieten. Tot 2010 gebeurt er dus niets.

Wat wijzigt er op organisatorisch vlak? Hier zou men mogen verwachten dat er forse veranderingen worden voorgesteld aangezien uit de Memorie van Toelichting blijkt dat (nog) meer samenwerking gewenst is. Het realiseren hiervan wordt vanzelfsprekend bepaald door de zeggenschapsverhoudingen binnen de organisatie van de publieke omroep. Houden de omroepen hun belangrijke meerderheidspositie binnen de raad van toezicht of vind er een daadwerkelijke machtsverschuiving plaats naar de raad van bestuur? Helaas, wanneer we ons door wijzigingsvoorstellen heen worstelen kan slechts een conclusie worden getrokken: de raad van toezicht blijft de bepalende instantie voor wat betreft het beleid van de publieke omroep (artt. 18 t/m 18b). Daar doet niet aan af dat de uitvoerende taken van de Raad van Bestuur enigermate verzwaaard worden (artt. 19 en 19a) en er kunnen strengere sancties worden opgelegd aan omroepverenigingen die niet tot voldoende medewerking bereid zijn (artikel 103a). Overigens vindt het Commissariaat voor de Media dat sancties niet door de Raad van Bestuur maar door het Commissariaat als onafhankelijke toezichthouder moeten worden uitgedeeld.^{xii} Zo moet het coördinatierglement opgesteld door de Raad van Bestuur moet nog steeds worden goedgekeurd door de Raad van Toezicht. Ook de complexe situatie met netbesturen (gecontroleerd door de omroepverenigingen) en de netcoördinator (uitvoering onder verantwoordelijkheid van de raad van bestuur) blijft in stand. Een oorspronkelijk plannetje om zenderprofilering voor te schrijven (in plaats van samenwerking van een aantal omroepen per net. De Raad van Cultuur was onder meer voorstander van zenderprofilering^{xiii}) zou wellicht een aardige mogelijkheid zijn geweest om de bepalende rol van de omroepverenigingen terug te dringen.^{xiv} Echter dit voorstel leverde te veel kritiek op van de omroepen en wat bijkomende kanttekeningen van de Raad van State, leidden ertoe dat de betrokken bewindsman deze vernieuwing prompt weer introk.^{xv}

De weinig veranderingsgezinde houding van de overheid op het gebied van de organisatie wordt ruimschoots gecompenseerd door een verhoogde bemoeienis met de programmatische aspecten van de publieke omroep. Dit kan een zorgelijke ontwikkeling worden genoemd. Het klassieke uitgangspunt van de uitingvrijheid dat de overheid zich zo min mogelijk met de inhoud van de media moet bemoeien wordt door de wetgever volmondig beaamd, om vervolgens enige passages te wijden aan het feit dat de publieke omroep verantwoording moet afleggen: ‘...hoort zichtbaar en controleerbaar te zijn op welke wijze publieke middelen worden besteed’.^{xvi} Oftewel gezond Hollands koopmanschap: wie betaalt, bepaalt.

Enige voorbeelden van de veranderingen. Een van de minste is de gecompliceerde instelling van een 'visitatiecommissie' door de raad van beheer (artikel 30c, tweede en derde lid). Een opzette afkomstig van het NOS-bestuur dat onder meer steun vond bij de Raad van Cultuur.^{xvii} De betreffende commissie van vijf leden die representatief is voor het kijk- en luisterpubliek (hoe dat bepaald gaat worden heeft mijn warme belangstelling. Zie in dit verband ook het advies van de Raad van State^{xviii}). De commissie wordt echter op voordracht van de Raad van Bestuur en gehoord Onze Minister benoemd door de raad van toezicht. De commissie moet voor per vijf jaar beoordelen of de publieke omroep aan haar taak voldoet en kan aanbevelingen doen.

Programmavoorschriften zijn een goede graadmeter voor het vertrouwen dat men heeft in de bij de publieke omroep betrokken partijen. Wordt verondersteld dat het gaat om capabele personen en instellingen dan kan worden volstaan met zeer algemene richtsnoeren ('het programma van de publieke omroep moet het algemeen belang dienen'). Als alternatief kan gedacht worden aan het geven van een beperkt aantal specifieke voorschriften ('tien balletvoorstellingen en twintig opera's').^{xix} De opeen volgende wijzigingen van de Mediawet laten zien dat het vertrouwen in de omroepverenigingen en de bestuurlijke organisatie van de publieke omroep maar beperkt aanwezig is en zeker geen stijgende lijn vertoont. Er komen telkens meer en gedetailleerde voorschriften bij. Ook in de concessiewet is dat het geval. In artikel 40 wordt uitgebreid beschreven wat voor soort programmering er op de televisie- en radionetten moet zijn. Voor de radio zijn er bijvoorbeeld specifieke genre beschrijvingen in de wet opgenomen (zoals 'eigentijdse en vernieuwende moderne (pop)-muziek en klassieke muziek'). En we kunnen meer cultuur, meer informatie/educatie en kunst op de buis verwachten (artikel 50). Cultuur en Informatie/educatie nemen met ieder met 5% toe en gaan naar respectievelijk 25% en 35%. Het aandeel kunst wordt opgehoogd van 10% naar 12,5%. Daarentegen wordt de verstrooiing in de ban gedaan. Er mag nog maar 25% verstrooiing per net worden uitgezonden. Het is mijn inschatting dat creatieve interpretatie van de gebruikte begrippen evenveel flexibiliteit oplevert als in het verleden al het geval was. Ook is het nationalistische element versterkt. Voortaan moet maar liefst 60% van de zendtijd op televisie bestaan uit oorspronkelijke Nederlands- en Friestalige producties. Deze zware taaleis lijkt rechtstreeks ontleend aan de Franse mediaregulering die zelfs vergelijkbare regels kent voor radio (Engelstalige muzak is nu vervangen door Franstalige muzak). Men kan zich afvragen of een dergelijk zwaar criterium uit cultureel, economisch en maatschappelijk oogpunt wel wenselijk is. Het doet geen recht aan de internationale omgeving en het multiculturele karakter van de Nederlandse maatschappij. Bovendien bestaat het gevaar dat uitzendingen in andere talen dan het Engels (de eerste, dan wel tweede 'televisietaal') in de verdrukking komen omdat aan de hoge NL-eis moet worden voldaan.^{xx}

De vraag kan worden gesteld of met deze gedetailleerde voorschriften niet een grens is overschreden. De Raad van State meent dat de vrijheid van meningsuiting met zich mee brengt dat er geen voorschriften worden gesteld met betrekking tot de inhoud van programma's. Algemeen inhoudelijke eisen zijn – gelet op de taakstelling en financiering van de publieke omroep - wel te rechtvaardigen. De Raad onderschrijft hiermee de heersende leer inzake de

artikel 7, lid 2 Grondwet ofschoon de verwijzing naar de taakstelling en financiering van de publieke omroep een interessante is, die nog nadere studie verdient.^{xxi} Echter, voor wat betreft de aanscherping van de hiervoor beschreven percentages is er volgens de Raad onvoldoende onderbouwing. Andere aanscherpingen kunnen evenmin de onvoorwaardelijke instemming krijgen en er wordt om nadere toelichting verzocht. Die wordt door de bewindsman keurig gegeven en tot aanpassing is dus niet overgegaan. Mijns inziens zal er evenwel een moment komen (dan wel zijn we dat nu gepasseerd) waarbij de grens tussen algemeen inhoudelijke eisen en eisen ten aanzien van individuele programma's vervaagt c.q. beide aspecten elkaar overlappen. Voorschriften worden zo gedetailleerd dat ze nog maar op een beperkt aantal uren programma betrekking hebben. Er kan dan even goed worden gesproken van voorschriften die op individuele programma's betrekking hebben en niet meer op een bepaalde categorie van programma's (bijvoorbeeld: 'een dagelijks te verzorgen nieuwsprogramma voor kinderen bevat tenminste één item over hedendaagse kunst').

Neventaken en toegang tot verspreiding

Het weinig vernieuwende karakter van het wetsvoorstel blijkt niet alleen uit de beperkte wijzigingen ten aanzien van de organisatie en de programmering, maar blijkt ook uit andere onderdelen van het voorstel. Hier worden er twee besproken.

In de eerste plaats blijft de taak van de publieke omroep beperkt tot traditionele vormen van radio en televisie. Andere wijzen van programmaverzorging – bijvoorbeeld in de vorm van betaaltelevisie of speciale internetuitzendingen – worden tot 'neventaken' bestempeld en zijn slechts toegestaan wanneer ze om niet geschieden (artikel 13c, lid 3). Het zou eerder voor de hand hebben gelegen om de publieke omroep hier een voortrekkersrol te laten spelen en de verspreiding via nieuwe technologieën en alternatieven te bevorderen. Dit zou goed passen bij een motie die de Tweede Kamer recentelijk bij de behandeling van de Telecommunicatiewet aannam. In de motie wordt gesteld dat de bijzondere toegangspositie van niet-commerciële publieke dienstverlening zo veel mogelijk technologie onafhankelijk van aard behoort te zijn. Distributiemogelijkheden zouden zich in beginsel moeten uitstrekken tot de telecommunicatiesector in het algemeen. Bovendien wordt de regering verzocht om voorstellen te doen die er toe leiden dat een bijzondere toegangspositie voor de niet commerciële publieke dienstverlening op nationaal, regionaal en lokaal niveau wordt gerealiseerd die overeenkomt met tenminste 15% van de beschikbare transportcapaciteit op de openbare telecommunicatienetwerken en omroepnetwerken.^{xxii}

In het wetsvoorstel wordt eerder het omgekeerd gerealiseerd. Reeds bestaande distributiemogelijkheden kunnen voor het eerst met een nadrukkelijke wettelijke onderbouwing worden gewijzigd ten nadele van de publieke omroep. Allereerst wordt via de Concessiewet een nieuw onderdeel toegevoegd aan het tweede lid van artikel 3.3 Telecommunicatiewet. Bij

ministeriële regeling van de minister van Verkeer en Waterstaat – in overeenstemming met de minister van OCW – wordt bij de vaststelling van frequentieruimte die aan de publieke omroepinstellingen wordt verleend, bepaald welke technische eigenschappen de uitzending van de programma's van de publieke omroepinstellingen dienen te hebben (artikel II, A). De toelichting bij het artikel is neutraal van aard^{xxiii}: bepaald kan worden of de uitzendingen in mono, stereo, digitaal of analoog, of via AM of FM worden uitgezonden. Hierdoor kan onder meer de (gewenste/ongewenste) situatie ontstaan dat kwaliteitsverschillen ontstaan tussen publieke en commerciële omroep. Dit is momenteel al het geval op lokaal niveau. Kleinschalige commerciële omroepen zenden in stereo uit met grote vermogens, terwijl publieke lokale omroepen moeten volstaan met mono-uitzendingen via een laagvermogenszenders.

In de tweede plaats worden de Mediawet en Telecommunicatiewet 'verduidelijkt'. De verspreiding van regionale en lokale publieke programma's via omroepnetwerken wordt door aanpassing van artikel 82i Mediawet beperkt tot één radio- en één televisieprogramma. Nu geldt er nog een must-carry regel voor alle programma's van deze omroepen, die met het nieuwe wetsvoorstel definitief onderdeel uitmaken van de publieke omroep (artikel 13c). Een vergelijkbare verandering wordt aangebracht in artikel 3.3, lid 3 Telecommunicatiewet. Publieke regionale en lokale omroepen krijgen slechts één frequentie voor de uitzending van hun programma's nog maar frequentieruimte voor één programma (artikel II, A). Los van de al hiervoor aangehaalde motie, wekken beide ingrepen wekken verbazing omdat juist de laatste tijd meer distributieruimte beschikbaar is gekomen door technologische ontwikkelingen (digitalisering van de omroepnetwerken) en betere frequentieplanning. Eigenlijk wordt een erg beperkte 'kanaalbenadering' gehanteerd, terwijl vandaag de dag het meer voor de hand had gelegen te spreken van capaciteit (waarvan een deel te bestemmen voor publiek gebruik) zoals ook de motie doet. Een consequentie van de maatregelen zal zijn dat bijvoorbeeld doelgroepen- en nicheprogrammering als onderdeel van de lokale publieke omroep verder in de verdrinking zal komen. Daar doet niet aan af dat in bepaalde gemeenten over meerdere lokale kanalen worden beschikt op basis van contractuele afspraken met aanbieders van omroepnetwerken. Juist het beperken van de wettelijk verspreidingsverplichting zal de druk vergroten om de aangegane contractuele afspraken opnieuw ter discussie te stellen en in lijn te brengen met de wet. In meerdere opzichten heeft men hier de kansen laten liggen om juist nieuwe openingen te creëren voor de publieke dienstverlening.

Conclusie

De conclusie kan geen andere zijn dan dat dit wetsvoorstel het stempel 'no guts, no glory' verdient. Of zoals de Raad van State het formuleert: 'Een helder eindperspectief ontbreekt'.^{xxiv} De sceptici onder ons zullen een stapje verder durven zetten en mogelijk spreken van een oorspronkelijk ambitieuze Staatssecretaris die netjes in het gareel is gebracht en de platgetreden paden volgt van marginale aanpassingen en verdere 'Verelendung' van het belang van een

goede publieke omroep. Op grond van de wijzigingen in de regelgeving, zal er in het komende decennium niet veel – althans in positieve zin - in de publieke omroep veranderen. En mocht er al wat verbeteren dan zal dat door de complexiteit die de wet kent ten aanzien van de besluitvorming en samenwerking veel tijd vergen.

Noten:

-
- ⁱ *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660.
- ⁱⁱ *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, A.
- ⁱⁱⁱ Deze historische beschouwingen zijn onder meer ontleend aan: N.A.N.M. van Eijk, *Omroepvrijheid & overheidsbemoediging*, Amsterdam: Cramwinckel, 1992.
- ^{iv} Stb. 1967, 176.
- ^v Stb. 1987, 249.
- ^{vi} Respectievelijk *Kamerstukken I* 1998/1999, 26256, nr. 321, (implementatie wijziging richtlijn "Televisie zonder grenzen") en *Kamerstukken II* 1998/1999, 26707, nr. 1-2 (afschaffing omroepbijdrage).
- ^{vii} Stb. 1994, 946.
- ^{viii} Stb. 1997, 544.
- ^{ix} In artikel verwijzingen in de tekst hebben betrekking op het besproken wetsvoorstel.
- ^x zoals het instellen van de Commissie Ververs, die met een omstrepen rapport kwam ('terug naar het publiek', *Kamerstukken II* 1995/1996, 23968, nr. 18) en de naar aanleiding hiervan verschenen regeringsnota gevoerde discussie over de taken en doelstelling van de publieke omroep.
- ^{xi} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, nr. 3, p. 4-5.
- ^{xii} Brief aan de Vaste Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, dd. 27 augustus 1999.
- ^{xiii} Raad voor Cultuur, *Advies concessiewetgeving landelijke publieke omroep*, Den Haag, 29 september 1998.
- ^{xiv} In een brief aan de Tweede Kamer stelde de Staatssecretaris zenderprofilering als onderdeel van de Concessiewet in het vooruitzicht. Brief dd. 20 januari 1999, besproken met de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen: *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.200 VIII, nr. 64.
- ^{xv} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, A., p 5-7.
- ^{xvi} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, nr. 3, p. 5.
- ^{xvii} Raad voor Cultuur, *Advies concessiewetgeving landelijke publieke omroep*, p. 10-11.
- ^{xviii} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, A., p 12-13.
- ^{xix} Hetgeen in het buitenland wel gebeurt, maar in Nederland op gespannen voet zou kunnen staan met artikel 7.2 Grondwet.
- ^{xx} De Raad van State constateert ook nog een spanningsveld met voorschriften met betrekking tot het verplichte aandeel Europese programmering: *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, A., p 8-10.
- ^{xxi} Zie bijvoorbeeld: J.M. de Meij, *Uitingsvrijheid*, Amsterdam: Cramwinckel, 1996, hst 5.
- ^{xxii} *Kamerstukken II*, 1997/1998, 25.533, nr. 70.
- ^{xxiii} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, nr 3, p. 50-51.
- ^{xxiv} *Kamerstukken II* 1998/1999, 26.660, A., p 1.